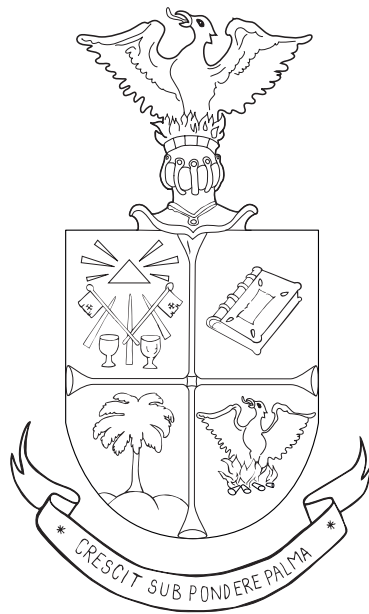

Glossa Iuridica

XIII. évfolyam, 3-4. szám

Budapest, 2026

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Miskolczi Bodnár Péter,
Móré Sándor, Osztovits András, Pulay Gyula, Rixer Ádám, Erik Stenpien,
Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt, Szalma József, Szuchy Róbert,
Tamás András, Tóth András, Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila,
Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Köbel Szilvia, Nagy Péter, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Arató Balázs, Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

ISSN 2064-6887

*A teljes lapszám a Károli Gáspár Református Egyetem Kooperatív Doktori
Programja (KDP) keretében, a Kulturális és Innovációs Minisztérium
támogatásával készült*

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Tóth J. Zoltán, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

HITÉLETI KEZDEMÉNYEZÉSEK A TÁRSADALMI FELZÁRKÓZÁSÉRT

PATKÁS RITA

oktató (Baptista Teológiai Akadémia)

Absztrakt

A tanulmány a mélyszegénységben élő hazai roma lakosság társadalmi integrációjának lehetőségeit vizsgálja a hitéleti kezdeményezések, különösen a Magyarországi Baptista Egyház tevékenységének tükrében. A hitéleti tevékenységek integrációs hatását egy szociológiai kutatás is alátámasztja, melynek célja a vallási alapú missziók integrációs hatásmechanizmusainak és eredményeinek bemutatása a történelmi kényszerintézkedések kudarcával szemben. A módszertani háttér a 2012-es, 168 gyülekezetet érintő átfogó szociológiai vizsgálat adja, amely a vallási konverzió életmódbeli hatásait elemezte. Az eredmények igazolják, hogy a hitéleti tevékenység radikális gondolkodásmód-váltást, a függőségektől való szabadulást és egy új, pozitív identitást eredményez. A tanulmány konklúziója szerint a hitéleti gyülekezeti közösségek olyan belső motivációt és holisztikus támaszrendszert biztosítanak, amely képes áttörni a kirekesztettség falait és elősegíti a tartós társadalmi inklúziót.

Kulcsszavak: cigánymisszió, társadalmi integráció, baptista egyház, romológia, identitásváltás, megtérés, holisztikus megközelítés.

RELIGIOUS INITIATIVES FOR SOCIAL INCLUSION

Abstract

This study explores the possibilities for the social integration of the Hungarian Roma population living in deep poverty, focusing on faith-based initiatives and the activities of the Baptist Union of Hungary. The integration effect of religious activities is also supported by sociological research. Its aim is to present the integration mechanisms and results of religious-based missions in contrast to the failure of historical coercive measures. The methodological background is provided by a 2012 comprehensive sociological survey

involving 168 congregations, which analyzed the lifestyle impacts of religious conversion. Results confirm that faith-based activities lead to radical changes in mindset, liberation from addictions, and the formation of a new, positive identity. The study concludes that spiritual church communities provide internal motivation and a holistic support system capable of breaking through the walls of exclusion and facilitating lasting social inclusion.

Keywords: Roma mission, social integration, Baptist Church, Romology, identity change, conversion, holistic approach.

1. Bevezetés

Égető társadalmi kérdés évszázadok óta a leszakadó társadalmi rétegek, köztük a mélyszegénységben élő és súlyosan hátrányos helyzettel küzdő roma lakosság társadalmi integrációja, inklúziója, valamint az etnikai alapú társadalmi feszültségek tompítása. Az Indiából Európába a XVII. században érkező, vándorló életmódot folytató cigányságot az országok szinte kivétel nélkül kényszerítő intézkedésekkel kívánták letelepíteni, saját elvárásaikhoz, értékrendjükhöz való igazodást követelve. A kényszerintézkedések révén anyanyelvüktől, szokásaiktól, kulturális identitásuktól való megfosztásukkal törekedtek 'alkalmas' állampolgárrá nevelni őket. Letelepedésük pedig a települések szélén, rendszerint mostoha, kiszolgáltatott körülmények között volt lehetséges. Az erős életösztonnel rendelkező kisebbségi népcsoport hagyományos mesterségeit sem kívánták idővel igénybe venni a többségi társadalom tagjai. Elutasítottságuk, nehéz életkörülményeik növelték a megélhetési gondjaikat, a közösségi bezártság erősödött. A többségi társadalom részéről érzékelt eltaszítás és az értékrendjeik között érzékelt különbségek egyre távolabb taszították egymástól a cigányságot és a többségi társadalmat, amely az évszázadok alatt egyre nehezebben kezelhető feszültséget és problémákat okozott. Számos társadalmi integrációs kezdeményezés között jelennek meg a civil, egyházi hitéleti törekvések, amelyek pozitív eredményekről számolnak be.

Jelen rövid tanulmány az ugyanezen címen megtartott előadás átirata. A társadalmi probléma súlyához és a téma fontosságához képest a következő sorokban – bár pusztán érintőlegesen – rövid ízelítő adható az elvetettségben élő hazai cigányságot célzó hitéleti kezdeményezések háttéréről és azok integrációs hatásáról, továbbá figyelemre méltó megállapításokkal is megismerkedhetünk.

2. Segítő, integrációs törekvések

Évszázadok óta cél tehát a romák 'megnevelése', integrálása, a gyakorlatban inkább asszimilációja. Ha romológiai, történeti, néprajzi ismereteinkre gondolunk, tudjuk, hogy az évszázadok vándorlásai folyamán egész Európában kényszerítő intézkedésekkel igyekeztek betörni a cigányságot a járomba, bárhova is érkeztek. Ezek az integrációnak vélt asszimilációs lépések kedveztek ugyan a nem titkolt szándékoknak, de messze nem hozták a remélt kiegyensúlyozottságot. Az etnikai feszítés egyre erősödő feszültségforrássá vált. Az egyházak azonban felismerték felelősségüket az elvetettek felé való szolgálatban. Ezen hazai egyházak között van a Magyarországi Baptista Egyház is.

A baptisták cigányokkal való hitbéli kapcsolódásáról az 1895. október 24-i Protestáns Egyházi és Iskolai Lapot idézve Landauer Attila „A Kárpát-medencei cigányság és a keresztyén egyházak kapcsolatának forrásai (1567-1953)” című forrásgyűjteményéből a magyarországi protestáns egyházak cigánymisszióinak negyedévente megjelenő lapja szemezgetett: „Éjjeli összejöveteleik miatt a közerkölcsiség és közbiztonság elleni merénnyel vádoltak be a v. pércsi főszolgabírónál két baptista apostolt, kiknek egy vályogvető cigány magyarázta a bibliát.”¹

Bár 1890-es években is voltak lelkes egyéni kezdeményezések az egyházi cigányok felé végzett szolgálatot illetően, de a roma közösségek célirányos lelki gondozása, a cigánypasztoráció a huszadik század derekán kezdődött. A romák felé végzett hitéleti tevékenységeket ma a magyarországi egyházak cigánypasztorációnak, cigánymisszióinak vagy ritkábban romamisszióinak nevezik.

2019-ben a Magyarországi Baptista Egyház stratégiai dokumentumban rögzítette a cigányság felé felvállalt elköteleződését: „Stratégiánk célja, hogy az egész életet átformáló evangéliumot eljuttassuk minél több cigány emberhez személyválogatás nélkül, kiemelten azokhoz, akik mélyszegénységben, hátrányos helyzetben, elvetettségben élnek, és szerető közösségben segítsük az egyéni és a társadalmi gyógyulást. Elkötelezetten hiszünk a keresztyén oktatásban, felelősséget vállalunk az oktatás teljes vertikumában, a kisgyermekkortól a felnőttkorig. Külön figyelmet szentelünk a kollégiumok jelentőségére, mint nevelő, formáló közösségre. Felelősséget vállalunk a személyiségfejlődésben, a közösségépítésben,

1 Krisztusban egyek vagyunk. TÜKÖR: A magyarországi protestáns egyházak cigánymisszióinak negyedévente megjelenő lapja, 2017, 4 (3), 1

a gondolkozásmódváltozásban, békés együttélésben, a közös társadalmi teherviselésben.”²

A baptista hitéleti kezdeményezések alapja a kereszténység hivatása, hogy keresse azokat az eszközöket, melyek segítségével eleven és hatékony módon tud életváltozást támogatni: „Örömhírt vigyen a szegényeknek, szabadulást a foglyoknak, látást a vakoknak, hogy felszabadítsa az elnyomottakat és hirdesse: elérkezett az Úr esztendeje.”³ A hitéleti misszió célja tehát az emberek lelkének megmentése, és az egész életet átformáló keresztény alapértékek átadása a cigány közösségeknek.

A cigánymissziós hitéleti tevékenységek alapattitűdje, hogy körültekintően veszi figyelembe a cigányság néprajzi, kulturális, szociokulturális és területi különbözőségeit, sajátosságait. Bármilyen rövid vagy hosszú távú eredmény eléréséhez különösen fontos az olyan sajátosságok figyelembevétele, mint a speciális gondoskodás szükségessége, a befogadókészség kimutatása, az együttérzés az elutasítottságra, a sajátos életforma elfogadása, a cigány családok központi szerepének elfogadása. A hitéletet illetően érteni kell a hitvilág és a babonák szerepét, valamint fel kell ismerni, milyen hatása van a gyakorló keresztény élet nélküli vallásosságnak az elvilágiasodásra. Minden körülmények között a hitéleti segítő munka alapja a bizalom munkálása, kiépítése, amire építeni lehet a pozitív irányú fejlődést.

A tapasztalatok szerint a nyitott attitűd mellett a holisztikus megközelítésű tevékenységeknek is kulcsszerepük van. A mélyszegénységben élők hitéleti megsegítésénél tekintettel kell lenni a segítettek szociális, oktatási, egészségügyi helyzetére, mentális és lelki egészségére a közösségi/gyülekezeti szolgálat, szeretetszolgálat, oktató, nevelő munka és készségfejlesztés által. A felsőoktatás hatékony terep a társadalmi összefogásra történő érzékenyítéshez.⁴

3. A missziós, lélekmentő tevékenységek hatásának vizsgálata

Számtalan kutatás irányul a romák hátrányos helyzetének és felzárkózási esélyeinek vizsgálatára, azonban ezek kevésbé térnek ki a hitből fakadó életváltozás kérdéseire. A hitéleti kezdeményezések életváltoztató eredményességét mindeddig nemigen kutatták. 2012-ben indult az az átfogó

2 A Magyarországi Baptista Egyház stratégiája a cigányság megsegítésében. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 2019, 2.

3 Lk 4, 18-19.

4 A Magyarországi Baptista Egyház stratégiája a cigányság megsegítésében. Budapest, Magyarországi Baptista Egyház, 2019, 2.

szociológiai kutatás Gyetvai Gellért és Rajki Zoltán szociológusok vezetésével, amely a „Keresztény cigány közösségek szociológiája” címet viselte. A kutatásról könyvet is kiadott a megrendelő Cigány Módszertani és Kutató Központ, *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon* címmel. A kétéves kutatómunka feltárta, hogy az egyházak értek el áttörést ezen a területen.

A tanulmányokat olyan elismert szakemberek lektorálták, mint Csepeli György szociálpszichológus, szociológus, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, Landauer Attila, kisebbségkutató, Szuhay Péter szociológus, néprajzos, a Néprajzi Múzeum gyűjteményvezető muzeológusa.

A kutatás vezetői 51 felekezetet, 168 gyülekezetet vontak be a vizsgálatba, melynek egyik fontos megállapítása, hogy 2012-ben körülbelül 20.000 cigány ember tért meg, és épült be valamilyen keresztény gyülekezetbe. Gyetvai Gellért és Rajki Zoltán kutatása azt is vizsgálta, történt-e változás ezeknek az embereknek az életében.

Tanulmányuk konklúziója szerint az ún. megtérés, a Biblia erkölcsi iránymutatója szerinti egyéni döntés olyan szociopszichológiai folyamatokat eredményez, amelyek nagymértékben elősegítik a többségi társadalom normatív elvárásaihoz való közeledést. E folyamat révén a gyülekezeti struktúrák nem csupán a belső közösségi integrációt valósítják meg, hanem az inklúzió eszközeiként hatékonyan mérséklék a tagok és a többségi társadalom közötti szociokulturális távolságot.

A kutatás rávilágít, hogy a megtérést, a konverziós élményt fundamentális életmódbeli struktúraváltás kíséri. Ez a paradigma-elmozdulás a morális attitűdök átalakulásával jár, szinkronba hozva az egyén értékrendjét a társadalmi többség által preferált és elfogadott viselkedési mintákkal.

„Azzal, hogy a cigányok olyan nem cigány emberekkel kerülnek kapcsolatba, akik új viselkedési és hozzáállási kultúrát tanítanak nekik, elfogadják őket, sőt, beengedik a saját csoportjukba (*in-group*), kétségkívül a többségi társadalomhoz is közelebb vonzzák a cigány tagságot. Szinte észrevétlenül sajátítják el a tagok az új közegben azokat a normákat, amelyek a többségi társadalom normái, miközben levetik azokat, amelyek a saját etnikai csoportjukból származnak. A megtérés életmódbeli és gondolkodásmódbeli fordulattal is együtt jár, ami a többségi társadalom (keresztény) moráljához áll közelebb. Ez pedig radikálisan módosítja a megtérők viselkedési és kognitív mintázatait... olyan új identitás jön létre, amely egyértelműen a többségi társadalomhoz hozza közelebb a cigányságot.”⁵

5 GYETVAI Gellért – RAJKI Zoltán: *Cigánymissziós mozgalmak hatása Magyarországon*. Békés, Cigány Módszertani és Kutató Központ, 2014, 155.

Az integrációs attitűdöket összefoglaló megállapítás rávilágít tehát, hogy a gyülekezeti hálózatokba való betagozódás során az egyén olyan társas kapcsolatrendszerek részesévé válik, amelyek közvetlen referenciakeretként szolgálnak a szociális kompetenciák és a normatív viselkedésminták elsajátításához. A közösségi befogadás és az inkluzív környezet hatására a deszegregációs folyamatok felerősödnek, mivel a tagok fokozatosan elsajátítják a befogadó közeg habitusát. Ezek következtében, egy új típusú, belső konfliktusoktól mentes identitás jön létre, amely strukturálisan segíti elő a cigányság társadalmi integrációját és a társadalmi kohézió erősödését.

4. A hitéleti közösség, mint támasz és a fejlődési eszközök

A kutatás vizsgálta többek között, hogyan hat az egyénekre a hitéleti missziók elsődleges eszköze, a Biblia. A vizsgált cigánymissziók elsődleges sajátossága, hogy belső szabályozó erejüket a Biblia tanításaira alapozzák, a gyülekezeti tagok pedig a belépéskor önkéntes erkölcsi kötelességként vállalják az ezen elvekhez való igazodást. Ez a belsővé tett normakövetés nem csupán elméleti meggyőződés, hanem statisztikailag is kimutatható valóság: a kutatási adatok igazolják, hogy a megkérdezett cigány hívők 62%-a a Szentírás erejét az életvitelére nézve egyértelműen meghatározó tényezőnek vallja.

Ez a határozott biblikus irányultság adja a hátterét az egyházi cigánymissziós gyülekezetek dinamikus növekedésének. A közösségek gyors terjedésének katalizátora nem kizárólag a professzionális egyházi hierarchia vagy a lelkeszi szolgálat, hanem a megtért egyének személyes tanúságtétele. A radikális életmódváltáson átesett személyek saját tapasztalataik révén hiteles közvetítőkké válnak szűkebb és tágabb környezetükben – családjukban, lakókörnyezetükben és munkahelyükön egyaránt.

Ez a jelenség egyfajta társadalmi sokszorozódó, multiplikátor-hatást eredményez: a megváltozott életű egyének pozitív mintái hatást gyakorolnak környezetükre, aminek következtében a gondozási és integrációs folyamatok exponenciálisan sokszorozódnak. A hitéleti misszió így válik egyéni meggyőződésből közösségi szintű, önszerveződő felzárkózási stratégiává.⁶

A hitéleti formálódás nem egy pillanatnyi esemény, hanem egy folyamatos készség- és képességfejlődés. A közösség olyan eszközöket ad a hívők kezébe a Biblia mellett, mint a rendszeres istentiszteletre járás, az

6 GYETVAI-RAJKI i. m. 153.

imádkozás, keresztény irodalmak olvasása, valamint a zenehallgatás és a közösségi kapcsolatok ápolása.

A misszióhoz kapcsolódó, a misszióban megtért cigányok nagy része nem gyülekezeti közösségekben szocializálódott, így az új nyelvezet elsajátítása is erőfeszítést igényel. Önként vállalt, folyamatos készség- és képességfejlődés figyelhető meg.⁷

A gyakori aluliskolázottság ellenére a misszióban a hittel találkozó résztvevők önként vállalják az új nyelvezet és normarendszer elsajátítását. A hitéleti közösség komplex támaszrendszert nyújt: reményt a jövőre, választ az élet kérdéseire, vigaszt, szeretetet és állandó segítséget. A kutatások szerint a legnagyobb értéket a lelki-mentális területeken kapott segítség jelenti.⁸

5. Életmódbeli változások és az új identitás születése

A vizsgálat azt is megállapította, hogy a bibliai értékrend elfogadása nemcsak a társas kapcsolatokra van hatással, hanem radikális elmozdulást hoz a mindennapi életvitelben is. A hívek 66%-a számára elfogadható, hogy a gyülekezet útmutatást adjon erkölcsi döntésekben, a párválasztásban vagy a szabadidő eltöltésében. Ez a kontrollmechanizmus segíti a szabadulást a függőségektől (alkohol, drog), javítja a családi kapcsolatokat és az erkölcsi életet. Az egyén életében megváltozik a gondolkodásmód.⁹

A megtért cigány ember nem lop, nem csal, kerüli az erőszakot és a kocsmávilágát, helyette a tanulás és a munka felé fordul. Mindez egy *új identitás* kialakulásához vezet: a korábbi konfliktusos, 'súlyos batyúval' rendelkező identitást felváltja az Isten szemén keresztül értékként látott cigány öntudat. Ez az átalakulás teszi az egyént motiválttá a folyamatos fejlődésre, és teszi őt a társadalom hasznos, értékes tagjává.

A szociológusok leírása szerint ezek nem elszigetelt, lokális, egyedi esetek, hanem általános jelenségről beszélünk.¹⁰ A vizsgált egyházi közösségek mindegyikében fellelhető a pozitív életváltozás.

7 GYETVAI-RAJKI i. m. 179–185.

8 GYETVAI-RAJKI i. m. 192.

9 GYETVAI-RAJKI i. m. 190–192.

10 GYETVAI-RAJKI i. m. 196.

6. Összegzés

A hitéleti kezdeményezések vizsgálata arra mutat rá, hogy a valódi társadalmi integráció nem valósítható meg pusztán adminisztratív vagy kényszerítő laikus eszközökkel. A hitéleti közösségek olyan belső motivációt és támogató közeget biztosítanak, amely képes tartós és mélyreható életváltozást előidézni. Amennyiben a társadalmi integráció elmarad, az rendszerint valamely támogató elem nem megfelelő működésére vezethető vissza. A baptista és egyéb egyházi missziók példája bizonyítja, hogy a hitélet és a holisztikus segítő munka együttesen képesek áttörni a kirekesztettség falait, és alkalmasak társadalmi helyreállítás (helyreállítás) előidézésre.